

Ieteikumi ar dzimumu
saistītas vardarbības
novēršanai un tās risku
pārvaldībai

VADLĪNIJAS POLITIKAS VEIDOTĀJIEM

© 2014. gada aprīlis

Projekta attīstītāji

M. Papadakaki, N. Ratsika, L. Pelekidou, E. Vasilaki, M. Anipsitaki, M. Papanikolaou, J. Chliaoutakis
Veselības un ceļu satiksmes drošības laboratorija (LaHeRS)
Sociālā darba nodaļa, Tehnoloģijas izglītības institūts Krētā (TEI, GRIEKIJA)

S. J. L. Orozco, SS Zurriaga, E. Navarrete
Valensijas pilsētas pašvaldības policija (SPĀNIJA)

I. Olsson, S. Calli, M. Sellgren
Uppsalas pašvaldības Veselības un sociālās labklājības nodaļa (ZVIEDRIJA)

Satura rādītājs

Ievads	4
Problēmas izklāsts.....	5
Projekts WOMPOWER	6
Ierosinājumi politikai	8
Sabiedrība	10
Likumdošana	14
Izglītība	18
Veselība	20
Atbalsta pakalpojumi.....	22
Pētniecība.....	23
Secinājumi	24
Izmantotā literatūra.....	26

Ievads

Šī brošūra sagatavota galvenokārt tāpēc, lai sniegtu ieteikumus attiecībā uz politikas izstrādi un praksi informēšanā par valsts un ES rīcības pasākumu, kā arī politikas attīstību. Šajā brošūrā ir apkopotas norādes un ieteikumi visu dalībvalstu politikas veidotājiem dažādās jomās, piemēram, sabiedrība, likumdošana, izglītība, veselība, atbalsta pasākumi un pētniecība, jo tieši tās šķiet visbūtiskākās, lai efektīvi izskaustu vardarbību pret sievietēm. Sniegto ieteikumu pamatā ir pieejamā literatūra, kā arī Eiropas projektā WOMPOWER veikto pētījumu rezultāti.

Problēmas izklāsts

Vardarbība pret sievietēm ir sastopama visā pasaulē. Šajā brošūrā ir iekļautas atsevišķas šīs problēmas definīcijas, ko sniegušas dažādas starptautiskās iestādes, lai izstrādātu konceptuālo satvaru un skaidrotu šādas strukturālas vardarbības dažādās izpausmes.

Vardarbība pret sievietēm – definīcija

Pekīnas Rīcības platformā (1995) ir teikts, ka vardarbība pret sievietēm ir jebkurš ar dzimumu saistīts vardarbības akts, kas sievietēm rada vai var radīt fizisku, seksuālu vai psiholoģisku kaitējumu vai ciešanas; tas attiecas arī uz šādu vardarbības aktu draudiem, piespiešanu vai patvaļīgu brīvības atņemšanu neatkarīgi no tā, vai šāda vardarbība notiek sabiedriskajā vai privātajā dzīvē.

Vardarbība pret sievietēm – cilvēktiesību pārkāpums

Vardarbība pret sievietēm ir pamattiesību un brīvību pārkāpums; piemēram, ar to tiek pārkāptas Eiropas Savienības Pamattiesību hartā (2000) paredzētās tiesības uz brīvību un drošību.

Vardarbība pret sievietēm – dzimumu strukturālās nevienlīdzības izpausme

Vardarbība pret sievietēm ir strukturāla problēma, kas radusies saistībā ar patriarhālajā sabiedrībā valdošajām nevienlīdzīgajām varas attiecībām sieviešu un vīriešu starpā. Tādā veidā izpaužas vīriešu vara un tas, kā viņi to izmanto,

lai iegūtu un saglabātu augstāku statusu un autoritāti pār sievietēm. Tātad vardarbību pret sievietēm var uzskatīt par vīriešu un patriarhālās sistēmas rīcībā esošu funkcionējošu būtisku instrumentu. Sieviešu diskriminācijas izskaušanas konvencijas (CEDAW) 19. Vispārējā ieteikumā teikts, ka vardarbība pret sievietēm ir „vardarbība, kas vērstā pret sievieti tāpēc, ka viņa ir sieviete, vai vardarbība, kura nesamērīgi skar sievietes”.

Vardarbība pret sievietēm var izpausties dažādi

Psiholoģiska, fiziska, seksuāla, finansiāla un sociāla vardarbība; tā var pastāvēt gan sabiedriskajā, gan privātajā dzīvē. Eiropas Padomes Ieteikumā par sieviešu aizsardzību pret vardarbību (2002) teikts, ka vardarbība pret sievietēm ir (bet ne tikai) „vardarbība ģimenē vai mājās, tostarp arī fizisks vai garīgs kaitējums, emocionāla vai psiholoģiska vardarbība, izvarošana un seksuāla izmantošana, incests, izvarošana laulībā, regulāra vai gadījuma rakstura partnera izvarošana, ar godu saistīti noziegumi, sieviešu dzimumorgānu un ģenitāliju izkropļošana, kā arī cita sievietēm nelabvēlīga rīcība, piemēram, piespiedu laulības”.

Projekts WOMPOWER

„WOMPOWER – Atbalsts ģimenes vardarbībā cietušām sievietēm, veidojot integrētu apmācību, konsultāciju un palīdzības modeli” ir Eiropas mēroga projekts, kura īstenošanu līdzfinansē Eiropas Savienības programma DAPHNE III (Nr. JUST/2012/DAP/AG/3008).

Projekta īpašie mērķi ir:

- veikt pētījumu par projekta partnerības valstu programmām un tiesību aktiem attiecībā uz vardarbību pret sievieti, kā arī pētījumu par to sieviešu pieredzi, kuras ir piedzīvojušas vardarbību ģimenē;
- izveidot integrētu modeli sievietēm, kuras cieš vai var ciest intīmā partnera vardarbības dēļ;
- sagatavot politikas veidotājiem un pieaugušo izglītībā iesaistītajiem speciālistiem paredzētus izglītojošus un informatīvus materiālus par vardarbību pret sievietēm, sieviešu tiesībām un pieejamo atbalstu vardarbībā cietušo sieviešu konsultēšanai un aizsardzībai;
- organizēt izpratnes veicināšanas seminārus un konferences, tiešā veidā iesaistot mērķa grupu un ieinteresētās personas.

Projekta galvenie rezultāti ir:

pētījums un analīzes ziņojums; integrēts apmācību, konsultāciju un atbalsta modelis, tostarp informatīvā un konsultatīvā platforma tiešsaistē; apmācība, kā arī personīgas un tiešsaistes konsultācijas sievietēm no mērķa grupas; informatīvie materiāli sievietēm, politikas veidotājiem un speciālistiem; izpratnes veicināšanas konferences un semināri; projekta DVD.

Projekts ilgst divus gadus – no 2013. gada 1. janvāra līdz 2014. gada 31. decembrim.

Vairāk informācijas par projektu ir pieejams tīmekļa vietnē: www.srep.ro/wompower

Projektā iesaistītie partneri

Rumānijas Mūžizglītības biedrība

projekta koordinators, Rumānija

www.srep.ro

Fonds „SURT”. Sieviešu fonds

privātais fonds, Spānija

www.surt.org

Valensijas pilsētas pašvaldības policija

Spānija

www.policialocalvalencia.es

Oulu Mātes un bērna patversmju asociācija

Somija

www.ensijaturvakotienliitto.fi/jasenyhdistykset/oulun_ensi-ja_turvakoti_ry/

Veselības un ceļu satiksmes drošības laboratorija (LaHeRS), Sociālā darba nodaļa, Tehnoloģijas izglītības institūts Krētā (TEI)

Grieķija

lahers.seyp.teicrete.gr

Sieviešu atbalsta un informācijas centrs

Igaunija

www.naistetugi.ee

Upsalas pašvaldības Veselības un sociālās labklājības nodaļa

Zviedrija

www.uppsala.se

Resursu centrs sievietēm „Marta”

Latvija

www.marta.lv

E.N.T.E.R

Austrija

www.enter-network.eu

Ierosinājumi politikai

– *Vispārējās vērtības politikas veidošanā*

Ikvienai personai vajadzētu dzīvot brīvi, nebaidoties no vardarbības. Tātad ikvienam būtu jāspēj pilnībā izmantot savas cilvēktiesības. Cīņa pret vardarbību ģimenē jāsāk, izdodot ES, Eiropas Padomes un ANO direktīvas, ieteikumus un rezolūcijas. Saskaņā ar ANO datiem vardarbība pret sievietēm ir „jebkurš ar dzimumu saistīts vardarbības akts, kas sievietēm rada vai var radīt fizisku, seksuālu vai psiholoģisku kaitējumu vai ciešanas, kā arī šādu vardarbības aktu draudi, piespiešana vai patvaļīga brīvības atņemšana neatkarīgi no tā, vai šāda vardarbība notiek sabiedriskajā vai privātajā dzīvē”. Vardarbība pret sievietēm ir fiziskās neaizskaramības, kā arī sieviešu pamattiesību un brīvību pārkāpums.

ANO deklarācijā teikts, ka vardarbību izraisa vēsturiski nevienlīdzīgās attiecības starp vīriešiem un sievietēm, un nozīmīga loma bijusi arī nodalījumam starp privāto un sabiedrisko dzīvi. Deklarācijā pausts aicinājums valstīm nosodīt un izskaust vardarbību pret sievietēm, kā arī veikt profilakses pasākumus vardarbības novēršanai. Tāpat deklarācijā minēti pasākumi, kas valstīm jāīsteno, lai ieviestu politiku, kuras mērķis ir izskaust vardarbību pret sievietēm. Deklarācijā uzsvērts, ka vardarbība ir viens no sociālajiem mehānismiem, kas vairo iespējas pakļaut sievietes. Tā sastopama gan privātajā, gan sabiedriskajā dzīvē.

Līdztekus tam, ka deklarācijā tiek mainīta izpratne par vardarbību, tās izpausmēm, apmēru un cēloņiem, tajā minēti arī veidi, kā runāt par šādu vardarbību, nepieļaut to un cīnīties pret to. ANO deklarācijā pausts aicinājums valstīm nosodīt un izskaust vardarbību pret sievietēm, kā arī veikt profilakses pasākumus vardarbības novēršanai. Tāpat deklarācijā minēti vairāki valstīs īstenojami pasākumi tādas politikas ieviešanai, kuras mērķis ir izskaust vardarbību pret sievietēm. Vardarbība pret sievietēm uzskatāma par cilvēktiesību pārkāpumu, pasaules mēroga sociālu problēmu un nopietnu sabiedrības veselības problēmu. Vīriešu vardarbība pret sievietēm pastāv visur, turklāt neatkarīgi no kultūras vai reliģiskās piederības, etniskās izcelsmes, seksualitātes, sociālās šķiras vai vecuma. Vardarbība ir sastopama dažādās sfērās – ģimenē, mājās un sabiedrībā, turklāt dažkārt arī valsts rīkojas vardarbīgi vai izturas iecietīgi pret šo problēmu.

Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 8. pantu ES tiecas cīnīties pret vardarbību ģimenē un visām tās izpausmēm, un dalībvalstis veic visus nepieciešamos pasākumus, lai sodītu vardarbības aktus un aizsargātu upurus. Tomēr ES neizdod tiesību aktus sociālajā jomā un šobrīd nav juridiskās bāzes, ko varētu izmantot, lai vardarbību pret sievietēm atzītu par sodāmu rīcību Savienībā. Tāpēc jautājums par vardarbību vispirms jārisina

dalībvalstīm atsevišķi. Tomēr arī ES skar šo jautājumu dažādos politikas dokumentos un kontroles pasākumos, kuru pamatā ir uzskats, ka vardarbība pret sievietēm ir cilvēktiesību un brīvību pārkāpums.

Latvijā, salīdzinot ar vidējiem rādītājiem Eiropas Savienībā, vardarbības līmenis pret sievietēm ģimenē ir augstāks, – par to liecina 2014. gada pavasarī publicētais Eiropas Pamattiesību aģentūras pētījums. Eiropas Savienībā viena no trīs sievietēm savas dzīves laikā kopš 15 gadu vecuma ir cietusi no fiziskas un/vai seksuālas vardarbības. Turklāt lielākā daļa vardarbībā cietušo sieviešu par pārdzīvoto neziņo ne policijai, ne palīdzības sniedzēju organizācijām.

2014. gada 1. augustā stājās spēkā Eiropas Padomes Konvencija par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu (Stambulas konvencija). Konvencija apliecina, ka vardarbība pret sievietēm ir cilvēktiesību pārkāpums un diskriminācijas forma. Tas nozīmē, ka Konvencijas dalībvalstis ir atbildīgas, ja tās atbilstoši nereaģē uz šādu vardarbību. Latvijai ir jāpievienojas Stambulas konvencijai, izstrādājot Konvencijas prasībām atbilstošus grozījumus normatīvajos aktos.

2014. gadā spēkā stājās grozījumi vairākos normatīvajos aktos, ieviešot pagaidu aizsardzību pret vardarbību, kā arī paredzot tūlītēju policijas

— Vardarbība pret sievietēm ir fiziskās neaizskaramības, kā arī sieviešu pamattiesību un brīvību pārkāpums.

riņķu gadījumos, kas saistīti ar vardarbību ģimenē. No 2015. gada Latvijā jānodrošina valsts apmaksāta sociālā rehabilitācija pilngadīgiem vardarbības upuriem un vardarbību veikušiem cilvēkiem.

Sabiedrība

– Ieteikumi ar dzimumu saistības vardarbības izskaušanai

Pētījumi liecina, ka vīriešu īstenotie vardarbības akti pret sievietēm mēdz atkārtoties, kļūst aizvien smagāki un negatīvi ietekmēt gan sievietes, gan viņu bērnus. Bērni, būdami spiesti uzaugt vardarbīgā vidē, bieži vien jūtas nedroši. Turklāt daudzi bērni arī paši tiek pakļauti vardarbībai vai ir spiesti būt tās aculiecinieki.

Vardarbība pret sievieti ir plaši izplatīta un labi zināma sabiedrības problēma, kas skar sievietes no visiem sabiedrības slāņiem. Tomēr atsevišķas sabiedrības grupas ir neaizsargātākas pret vardarbību, piemēram, vecāka gadagājuma sievietes, jaundzimušo māmiņas, sievietes ar īpašām vajadzībām, sievietes, kurām ir problēmas ar apreibinošo vielu lietošanu, vai ārvalstnieces, kā arī lesbietes, geji un transpersonas. Runājot par neaizsargātību, jāmin trīs aspekti: pakļautība, sekas un resursi. Par īpaši neaizsargātu iedzīvotāju grupu uzskata tādu, kura ir īpaši pakļauta vardarbībai, ja konkrētais noziegums atstāj sevišķi smagas sekas vai cietušajām personām nav resursu vai iespēju izmantot resursus, lai mainītu pastāvošo situāciju vai informētu citus par to. Jedziens „neaizsargātība” akcentē pakļautību vardarbībai un diskriminācijai tik lielā mērā, ka ir jāisteno īpaši atbalsta pasākumi.

ANO Ģenerālā asambleja 1993. gadā pieņēma deklarāciju par vardarbību pret sievietēm. Tajā teikts, ka vardarbība pret sievietēm ir „jebkurš ar dzimumu saistīts vardarbības akts, kas sievietēm rada fizisku, seksuālu vai psiholoģisku kaitējumu vai ciešanas, kā arī šādu vardarbības aktu draudi,

— Lai izprastu vardarbību, tā jāskata vispārējā perspektīvā, ņemot vērā visus dažādos faktorus un aspektus.

piespiešana vai patvaļīga brīvības atņemšana neatkarīgi no tā, vai šāda vardarbība notiek sabiedriskajā vai privātajā dzīvē". Arī 2006. gada ziņojumā ANO Ģenerālajai asamblejai minēts, ka vardarbība pret sievietēm ir būtisks elements sieviešu un vīriešu nevienlīdzīgo dzīves apstākļu uzturēšanā (*Johnsson-Latham, 2008*). Ziņojumā norādīts, ka vīriešu vardarbība pret sievietēm ir jāizskauž, veicinot dzimumu līdztiesību, tostarp aktīvi cīnoties pret sieviešu diskrimināciju pasaulē.

Arī Eiropas Parlaments savā 2011. gada rezolūcijā par vardarbības pret sievietēm izskaušanu norādīja, ka vardarbība pret sievietēm ir cieši saistīta ar vīriešu un sieviešu nevienlīdzību pasaulē: „Visbiežāk ar dzimumu saistītu vardarbību īsteno vīrieši pret sievietēm, un tā ir strukturāla rakstura problēma, kas ir izplatīta gan Eiropā, gan pasaulē. Cietušo un varmāku vidū ir visu vecumu iedzīvotāji ar dažādu izglītības un ienākumu līmeni, kā arī pārstāvji no dažādām sociālajām grupām; tā ir saistīta ar nevienlīdzīgu varas samēru sieviešu un vīriešu starpā mūsu sabiedrībā.” Rezolūcijā uzsvērts, ka „aizvien pieaug to sieviešu skaits, kuras cieš ar dzimumu saistītas vardarbības dēļ” un ka šāda vardarbība palīdz no jauna veidot nevienlīdzīgas varas attiecības sieviešu un vīriešu starpā.

Vardarbība pret sievietēm ir globāla problēma; tā pastāv visā pasaulē neatkarīgi no kultūras vai reliģiskās piederības. Tomēr valstu starpā pastāv atšķirības, kas vēl vairāk norāda uz saikni starp vīriešu vardarbību pret sievietēm un sabiedrības uzskatiem par dzimumu vienlīdzību. Savā ziņojumā par vardarbību ģimenē Pasaules Veselības organizācija (PVO) uzsvēra, ka apkārtējās sabiedrības reakcija pret vardarbību ir saistīta ar dzimumu ekonomisko vienlīdzību,

sieviešu autonomiju un sabiedrības attieksmi pret dzimumu lomām (*García-Moreno, PVO, 2002*).

Lai izprastu vardarbību, tā jāskata vispārējā perspektīvā, ņemot vērā visus dažādos faktoros un aspektus. Socioloģijas teorijas skaidro vīriešu un sieviešu varas samēra trūkumu un apgalvo, ka vardarbība ir šādas nesamērības sekas. Tā kā vardarbība pret sievieti visbiežāk notiek mājas apstākļos un varmāka parasti ir kāds vīriešu kārtas ģimenes loceklis, šāda vardarbība paliek nepamanīta. Tas savukārt vairo sievietes neaizsargātību un vājina sabiedrības iespējas pasargāt viņu.

Turklāt nereti sievieti ir atkarīga no varmākas, tāpēc viņai ir vēl grūtāk ar citiem apspriest savu viktimizāciju, citiem vārdiem, kļūšanu par noziedzīga nodarījuma upuri (*Johnsson-Latham, 2008*). Tas nozīmē, ka policija uzzina tikai par dažiem vardarbīgajiem pārkāpumiem, un daudzas no vardarbības cietušās sievietes nesaņem nekādu atbalstu vai palīdzību. Lielākā daļa pētījuma dalībvalstu informēja, ka vidēji 30–60 % sieviešu ir cietušas no intimā partnera vardarbības (*Berglund, 2010*). Turklāt meitenēm un sievietēm draud arī nepazīstamu vai mazpazīstamu svešinieku vardarbība. Saskaņā ar PVO datiem viena trešā daļa meiteņu un sieviešu visā pasaulē ir piedzīvojušas fizisku vardarbību, savukārt katra piektā sievieti vienu vai pat vairākas reizes dzīvē ir piedzīvojuši izvarošanas mēģinājumu vai faktisku izvarošanu (*Johnsson-Latham, 2008*).

Vardarbība un citi pāridarījumi sievietēm ir viens no būtiskākajiem dzimumu līdztiesības jautājumiem mūsdienās. Nav apstākļu, kas ļautu pieņemt vai attaisnot psiholoģisku, fizisku vai seksuālu vardarbību. Tāpēc ir ļoti svarīgi

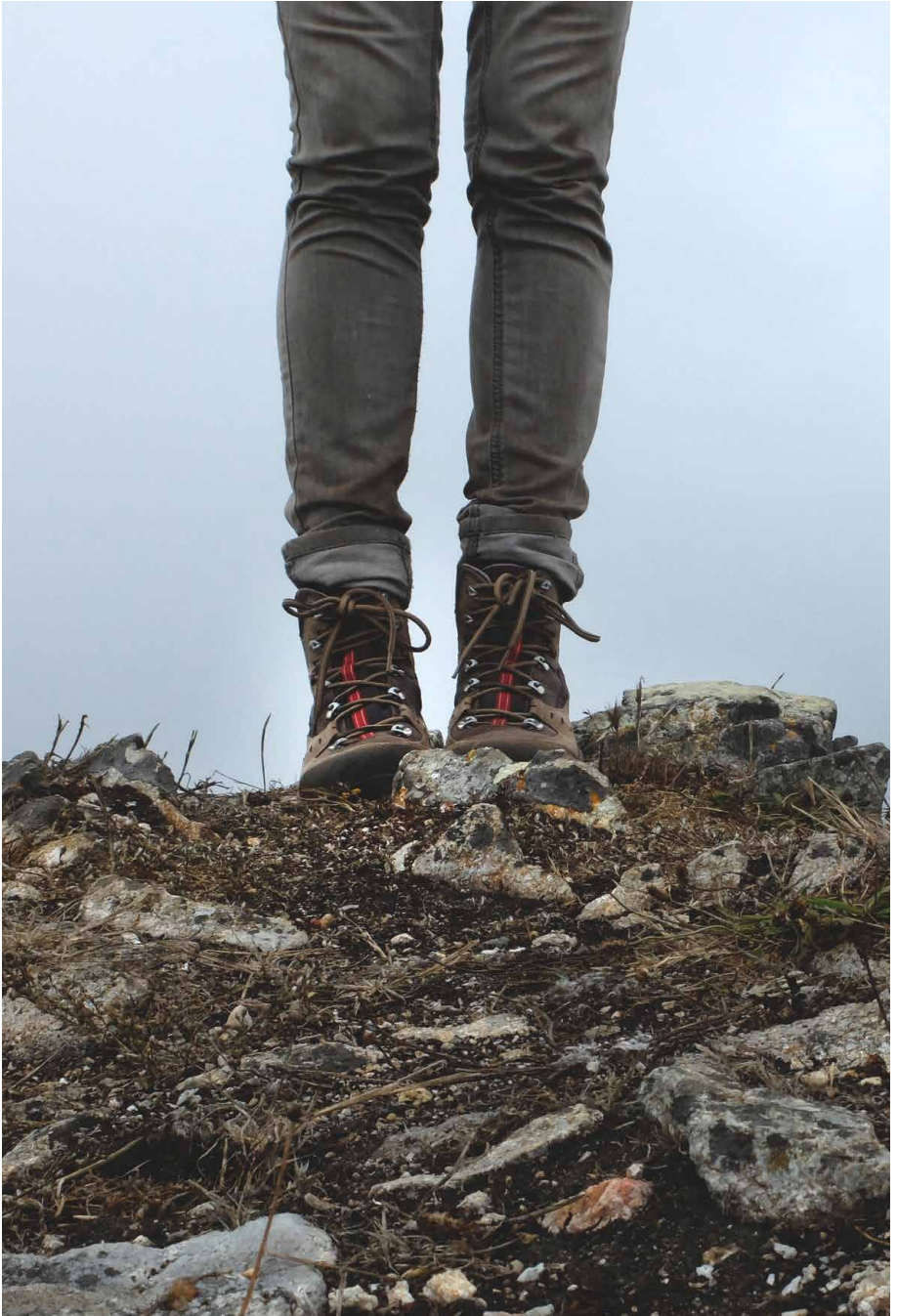
pārtraukt vīriešu vardarbību pret sievietēm, jo tā skar visu sabiedrību.

Bailes no iespējamās vardarbības liedz meitenēm un sievietēm izmantot to dzīves telpu, kas varētu būt viņu rīcībā. Turklāt, lai aizsargātu vardarbības upurus un viņiem palīdzētu, sabiedrībai ir jāpārskata pamatvērtības un jāmaina sava attieksme, kas pieļauj vardarbību. Profilaktiskā ziņā tas nozīmē, ka ir jāmaina sava attieksme un vērtības un īpaši jāstrādā ar bērniem un jauniešiem.

Vardarbība var būt fiziska, psiholoģiska vai seksuāla. Tā var skart gan vīriešus, gan sievietes, gan zēnus un meitenes neatkarīgi no vecuma vai seksuālās orientācijas, dzimuma identitātes vai izpausmes. Vardarbība ir iespējama ne tikai pāra attiecībās, bet arī attiecībās ar vecākiem, audžuvecākiem, brāļiem un māsām. Bērni var piedzīvot vardarbību ģimenē – gan ciešot no tās, gan kļūstot par tās aculieciniekiem. Pasākumi vardarbības izskaušanai ģimenē ir jāsteno, ņemot vērā tiesisko, sociālo, finansiālo un veselības perspektīvu un jo īpaši dzimumu perspektīvu. Izstrādājot pasākumus, jāņem vērā neaizsargāto personu vajadzības. Valsts pienākums ir sniegt cietušajām personām palīdzību un nodrošināt aizsardzību, atbalstu un aprūpi. Ja par nozieguma vai citas vardarbības izpausmes upuri ir kļuvis bērns, īpaša uzmanība pievēršama bērna vajadzībām, tiesībām un stāvoklim. Visbiežāk vardarbība pret sievietēm vai meitenēm rodas intīmās attiecībās, pretēji vīriešiem, kuriem visbiežāk draud nepazīstamu uzbrucēju vardarbība ārpus mājas. Protams, ir vīrieši, kuri cieš no vardarbības ģimenē, tomēr arī šajā ziņā ir jākonstatē dzimumu diskriminācija. Parasti pret sievietēm tiek vērstā smagāka vardarbība, kas turklāt bieži vien atkārtojas un atstāj negatīvākas sekas nekā vardarbība pret vīriešiem. Jāmin, ka arī vardarbība ģimenē, kuras sekas ir letālas, biežāk novērota attiecībā pret sievietēm, kuras salīdzinājumā ar vīriešiem ir daudz neaizsargātākas (Zviedrijas Nacionālā noziedzības novēršanas padome, 2009).

Vardarbība pret sievieti atstāj tālejošas sekas gan cietušās sievietes, gan tā bērna turpmākajā dzīvē, kurš ir bijis vardarbības aculiecinieks. Piedzīvota vardarbība ietekmē visas dzīves jomas un rada nopietnas veselības problēmas. Papildus smagām traumām ir konstatēta arī spēcīga saikne starp vardarbību un psihiskām slimībām. Sievietes, kuras piedzīvojušas vardarbību, nereti cieš no depresijas, nemiera, posttraumatiskā stresa sindroma un miega traucējumiem (*Berglund, 2010*). Dzīvesbiedra vardarbība var būtiski ietekmēt arī spēju audzināt bērnus, un tā nopietni kaitē bērniem, kuri piedzīvo vardarbību to cilvēku starpā, kas par viņiem rūpējas. Piedzīvojot vardarbību pret sev tuvu stāvošu pieaugušo, bērns var izbēties un gūt traumu uz visu tālāko dzīvi. Salīdzinot ar citiem vienaudžiem, tiem bērniem, kuri piedzīvojuši vardarbību, mēdz būt dažādu psihisko slimību simptomi.

Pētījumos par vardarbību pret sievietēm uzsvērts: lai izprastu un izskaidrotu vīriešu vardarbību pret sievieti, vērā jāņem dzimumu perspektīvu. Skaidrojošajos modeļos, kuros tā ir ietverta, ir teikts, ka vardarbība pret sievietēm ir nevienlīdzīgas sabiedrības radītās galējās sekas un pamats. Sieviešu stāvoklis nav saistīts ar bioloģiskajiem faktoriem, bet gan ar sociālajām struktūrām, kas vīriešiem piešķir privilēģijas un varu (*Eliasson, 2006*). Tas jo īpaši pamanāms attiecībā uz lēmumu pieņemšanu. Sievietes ir daudz mazāk pārstāvētas lēmumu pieņemšanas struktūrās, un arī finansiālā ziņā sievietes ir ievērojami sliktākā stāvoklī, kas cita starpā palīdz uzturēt darba tirgū pastāvošo situāciju un citus apstākļus, piemēram, darba samaksas atšķirības vīriešu un sieviešu starpā. Nevienādas varas attiecības ir saskatāmas arī izpratnē par sieviešu un vīriešu seksualitāti, jo meitenes un sievietes tiek daudz vairāk ierobežotas un kontrolētas seksuālo attiecību ziņā nekā zēni un vīrieši (*Eliasson, 2008*).

Likumdošana

– Ieteikumi ar dzimumu saistītas vardarbības izskaušanai

Šajā sadaļā sniegtas idejas un ieteikumi, dodot dalībvalstu politikas veidotājiem iespēju pielāgot saistošos valsts tiesību aktus attiecībā uz: a) vienotiem valodas izteiksmes līdzekļiem, tādējādi nodrošinot iespēju visā pasaulē veikt pētījumus šajā jautājumā, b) atsevišķiem obligātiem un pakāpeniski ieviešamiem normatīviem kritērijiem, ko katra valsts varētu pieņemt turpmāk izklāstītajās jomās.

1. Terminoloģija

Jāstandartizē terminoloģija attiecībā uz šīm problēmām:

- ar dzimumu saistīta vardarbība;
- intīmā partnera vardarbība;
- vardarbība ģimenē vai mājās.

Ar dzimumu saistīta vardarbība: „Jebkurš ar dzimumu saistīts vardarbības akts, kas sievietēm rada vai var radīt fizisku, seksuālu vai psiholoģisku kaitējumu vai ciešanas; tas attiecas arī uz šādu vardarbības aktu draudiem, piespiešanu vai patvaļīgu brīvības atņemšanu neatkarīgi no tā, vai šāda vardarbība notiek sabiedriskajā vai privātajā dzīvē.”

Piezīme. *ANO Deklarācija par sieviešu diskriminācijas izskaušanu, ko ANO Ģenerālā asambleja ir pieņēmusi 1993. gada 20. decembra Rezolūcijā 48/104.*

Intīmā partnera vardarbība: „Vardarbība, kas kā diskriminācijas, nevienlīdzības un vīriešu varas pār sievieti izpausme tiek vērstā pret sievieti, kura ir vai ir bijusi attiecīgā vīrieša sieva, vai pret sievieti, ar kuru attiecīgais vīrietis ir saistīts vai ir bijis saistīts līdzīgās emocionālās attiecībās, pat bez kopdzīves.”

Vardarbība ģimenē vai mājās: ietver otro definīciju un attiecas uz jebkuru citu vardarbības aktu (fizisku, psiholoģisku, finansiālu, emocionālu u.c.) ģimeniskās attiecībās radniecības plašākā izpratnē (senči, pēcnācēji, brāļi un māsas, laulātie u.c.) neatkarīgi no bioloģiskā dzimuma.

Lai darbību varētu klasificēt kā vardarbības aktu, vienlaikus norādot arī uz tā radītajām sekām un aprakstot iespējamo varmāku, ir jāvienojas par šādu kopīgu terminoloģiju. Tas vajadzīgs, lai varētu veikt zinātniskus pētījumus par šo problēmu un tādā veidā uzlabot vispārējo politisko pieeju, kas tiek īstenota šīs smagās problēmas novēršanai. Saskaņā ar Eiropas Padomes 2010. gada 8. marta secinājumiem (Nr. 6585/2010) dalībvalstu uzdevums ir vienoties par kopīgu terminoloģiju, tomēr pagaidām tas vēl nav izdarīts.

2. Ar dzimumu saistīta vardarbība – īpašs noziegums

Ar dzimumu saistīti vardarbīgi noziegumi ir jāiedala īpašā kategorijā, un tiem jānosaka noziedzīga nodarījuma pret sabiedrisko kārtību statuss (lai ierosinātu lietu, cietušās personas ziņojums nav nepieciešams); tāpat ir jāparedz aizsardzības pasākumi un bargas soda sankcijas.

Vispirms ir jānosaka kategorija vardarbības aktam, vardarbības draudiem un personas piespiešanai, pat ja tas nenotiek regulāri. Tomēr, lai noziegumam varētu piešķirt noziedzīga nodarījuma pret sabiedrisko kārtību statusu, vispirms ir jāuzlabo cietušo personu, ģimenes locekļu un draugu vai trešo pušu iespējas ziņot par nodarījumu, tādējādi sekmējot cietušās personas atbalsta tīklu izveidi pirms un pēc sūdzības iesniegšanas.

3. Apmācības tiesnešiem un prokuroriem

Tiesnešiem un prokuroriem ir jāapmeklē specializācijas kursi par dzimumu vardarbību un par tās sekām.

4. Ātrs tiesas process

Apšūdzības procesam ir jābūt pietiekami ātram, lai novērstu otrreizējās viktimizācijas risku un izveidotu tādu tiesu sistēmu, kas būtu pielāgota lietu izskatīšanai, kurās tiek skarti daudzi cietušās personas dzīves aspekti.

Piezīme. *Projektā WOMPOWER veiktais kvalitatīvais pētījums liecina, ka cietušās personas pazīst tādas izjūtas kā bailes, pašapsūdzība, izolētība un neaizsargātība. Ārkārtīgi ilgais un birokrātiskais tiesas process var pastiprināt šīs izjūtas, tādējādi apgrūtinot atveseļošanos un atgūšanos.*

5. Pastāvīgs aizsardzības līdzeklis pret vardarbību

2014. gada 31. martā Latvijā stājās spēkā grozījumi vairākos normatīvajos aktos par pagaidu aizsardzības līdzekļiem pret vardarbību, paredzot arī tūlītēju Valsts policijas vai pašvaldības policijas rīcību gadījumos, kas saistīti ar vardarbību ģimenē. Turpmāk būtu jāizstrādā un jāievieš arī pastāvīgs aizsardzības līdzeklis

pret vardarbību, kā arī jāpaplašina policijas pilnvaras pieņemt lēmumu par vardarbības veicēja nošķiršanu vardarbības gadījumos.

6. Eiropas aizsardzības rīkojums

Ir ļoti svarīgi Eiropā ieviest aizsardzības rīkojumu, respektējot Eiropas valstu tiesību aktus, tomēr tajā pašā laikā mēģinot izveidot vienotu, ikvienā valstī līdzīgu instrumentu. Aizsardzības rīkojums būtu jāattiecinā gan uz kriminālās, gan civilās aizsardzības jomu.

Piezīme. *Šā ierosinājuma mērķis ir sekmēt Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 13. decembra Direktīvu 2011/99/ES par Eiropas aizsardzības rīkojumu.*

7. Atbrīvoto agresoru probācija

Probācijas pasākumi būtu jāpiemēro arī personām, kuras ir notiesātas par dzimumu vardarbību. Speciālistiem – sociālajiem darbiniekiem, kriminologiem, psihologiem – jādod pilnvaras kontrolēt nosacīti atbrīvoto varmāku, veicot regulāru uzraudzību un profilaktiski novērtējot radušās riska situācijas.

8. Cietušo personu paziņojumi

Krimināllietas izskatīšanas laikā cietušo personu paziņojumu sistēmas darbība ir jāuztur, izmantojot tehnoloģiskos līdzekļus, rīkojot videokonferences vai lietojot tīmekļkameru.

Svarīgi, ka ar dzimumu saistītas vardarbības regulējums nepārprotami un pārliecinoši attiecas arī uz šo procedūru. Daudzi cietušie atsakās liecināt tiesā, jo nevēlas piedzīvot otrreizēju viktimizāciju, liecinot varmākas klātbūtnē. Tāpēc būtu svarīgi, lai lietas dalībniekus tiesā

— upuri ir jāuzklausā un viņiem jāsniedz cilvēcīga palīdzība, kas ir pielāgota piedzīvotajai traumai un papildu ciešanām, ko varētu nodarīt kriminālprocess.

uzklausītu atsevišķi un paziņojumu tiesā varētu sniegt, izmantojot jaunās tehnoloģijas, tādā veidā novēršot cietušā un varmākas konfrontācijas risku.

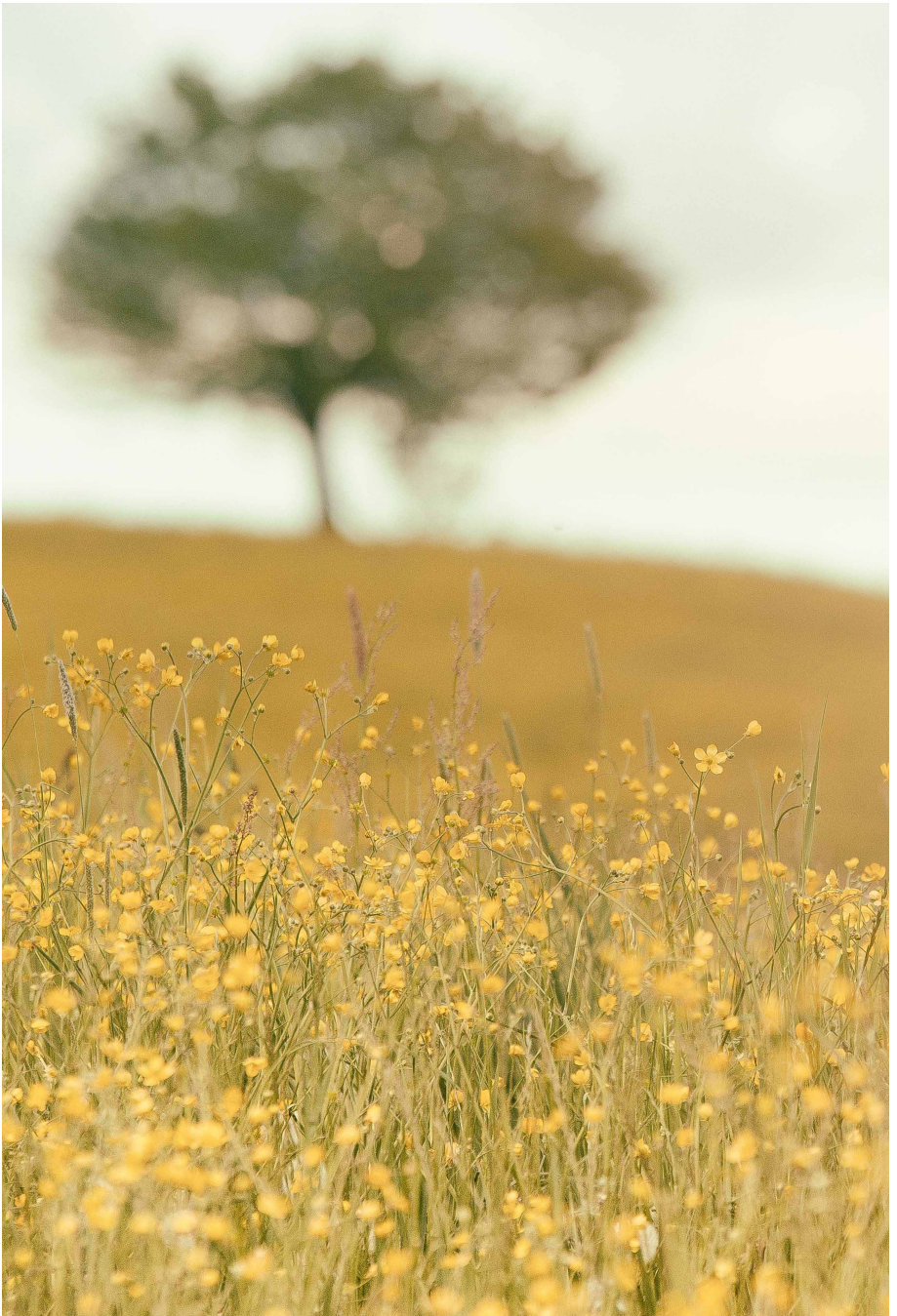
9. Direktīvas 2012/29/ES ieviešana

Īpašs ieteikums partnervalstīm likumdošanas jomā: ieviest pasākumus, kas noteikti Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 25. oktobra Direktīvā 2012/29/ES par noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības standartu minimumu (termiņš – 2015. gada 16. novembris).

Direktīvā ir uzsvērts:

- sievietēm, kuras ir cietušas ar dzimumu saistītā vardarbībā, un viņu bērniem ir nepieciešama īpaša palīdzība un aizsardzība, jo tieši šīm personām draud vislielākais otrreizējas un atkārtotas viktimizācijas risks;
- lai novērstu cietušo atkārtotu nosūtīšanu no viena dienesta pie otra, svarīgas ir šādas nodaļas:
 - 2. nodaļa. Cietušo tiesības, kas izklāstītas nodaļā „Informācijas sniegšana un atbalsts”.
 - 3. nodaļa. Kārtība, kādā notiek cietušo personu piedalīšanās kriminālprocesā.
 - 4. nodaļa. Cietušo aizsardzība.

Iepriekš minētais liecina, ka upuri ir jāuzklausā un viņiem jāsniedz cilvēcīga palīdzība, kas ir pielāgota piedzīvotajai traumai un papildu ciešanām, ko varētu nodarīt kriminālprocess.

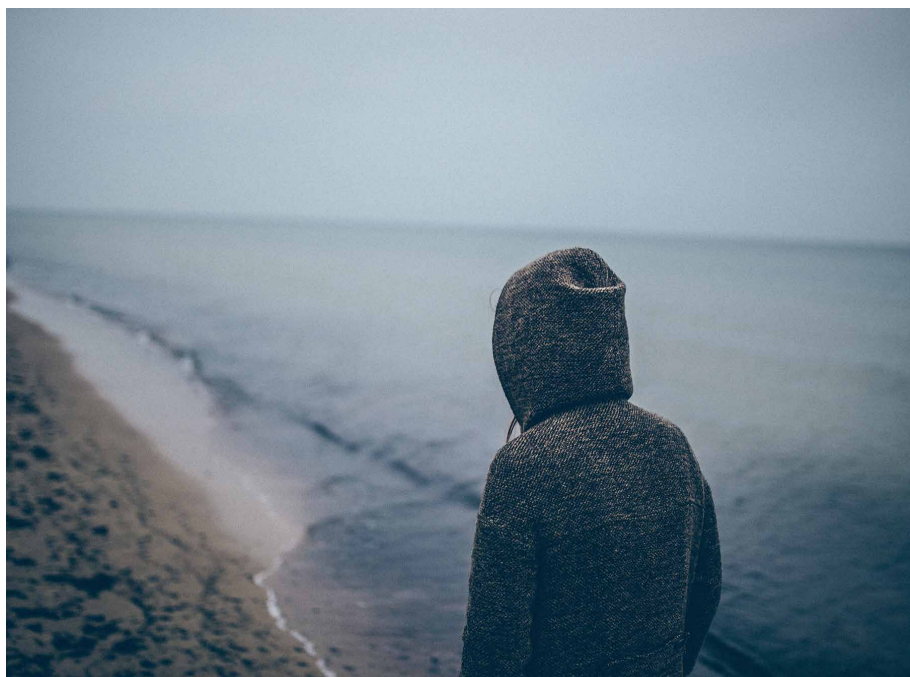
Izglītība

– Ieteikumi ar dzimumu saistītas vardarbības izskausšanai

Politiskajā līmenī ir ievērojami panākumi, ieviešot tādu izglītības sistēmu, kurā tiek ņemts vērā dzimumu līdztiesības aspekts. Šajā sadaļā sniegti dažī lietderīgi ieteikumi, lai efektīvi novērstu ar dzimumu saistītu vardarbību un pārvaldītu tās riskus.

Ieteikumi

- Dzimumizglītība, ietverot seksualitātes un dzimumsocialitātes jautājumus, kā arī veselības mācība ir jānodrošina dažādās vecuma grupās, un tai ir jābūt balstītai pierādījumos, jāatbilst konkrētam vecumam un jābūt teorētiski pamatotai, un tās centrā jābūt tādiem principiem kā indivīda pašnoteikšanās spējas un indivīda atbildība par sevi un citiem. Dzimumizglītība, sniedzot pilnu informācijas, prasmju un vērtību spektru, ļauj jauniešiem izmantot savas seksuālās un reprodiktīvās tiesības, kā arī pieņemt lēmumus par savu veselību un seksualitāti. Tāpat tā nodrošina iespēju pārskatīt savas vērtības un attieksmi, un izkopt lēmumu pieņemšanas, saziņas un risku samazināšanas prasmes attiecībā uz daudziem seksualitātes aspektiem. Pozitīva seksualitātes interpretācija ir daļa no personas fiziskās un garīgās veselības.
- Būtu jāpārskata izglītojošie materiāli, izglītības programmas un mācību metodes, ņemot vērā dzimumu līdztiesības aspektu, lai tajās nebūtu stereotipu un lai tās veicinātu elementus, kas uzsvēr vienādas vīriešu un sieviešu līdzdalības nozīmi demokrātijas procesos.
- Skolotāju attieksme, rīcība un prasmes būtiski ietekmē to, cik kvalitatīvi tiek nodrošināta izglītība. Ir jāizglīto skolotāji, lai apzinātu un izskaustu jebkādu neobjektīvu attieksmi un rīcību attiecībā uz dzimumiem un lai noteiktu rīcības standartus šāda mērķa īstenošanai. Jāveicina arī sociālo pedagogu un psihologu kapacitāte efektīvi īstenot profilaktisku darbu.
- Vispārējās izglītības saturā jāintegrē tematiskie virzieni, piemēram, kritiska mediju uztvere, pozitīva attiecību veidošana, drošība internetā, izmantojot modernās tehnoloģijas, kuru apguve palīdzētu mazināt sociālo problēmu riskus.
- Lai izkoptu prasmi identificēt un risināt intīmā partnera vardarbību, kā arī rīkoties šādās situācijās, šīs jautājums jāintegrē bakalaura studiju programmās, kā arī jānodrošina šīs jomas speciālistu mūžizglītība.

- Būtu jāveicina arī starpprofesionāla izglītošanās, jo tas sekmētu sadarbību, kā arī vardarbībā cietušo veselību un labklājību. Pacientu aprūpe ir komplekss pasākums, un, lai to īstenotu, veselības un sociālās aprūpes speciālistiem ir efektīvi jāsadarbojas. Tāpēc vajadzīga starpdisciplināra izglītība, kā arī profesionālās konsultācijas un apmācība ar vardarbību saistītos jautājumos. Izstrādātajam mācību modelim vajadzētu būt tādām, lai varētu nodrošināt apmācību, iesaistot arī veselības aprūpē nodarbinātos un vienlaikus integrējot šajā modelī jautājumus par dzimumu vardarbību, tiesisko regulējumu un procedūras, kā arī sociālā darba risinājumus. Augstākās izglītības iestādēm ir jānodrošina atbalsts dažādu disciplīnu pārstāvjiem, lai viņi varētu kopīgi veikt pētījumus, izstrādāt starpdisciplinārus kursus un kopīgi izveidot mācību programmu vardarbības izskaušanai.

— Ir jāizglīto skolotāji,
lai apzinātu un izskaustu
jebkādu neobjektīvu
attieksmi un rīcību
attiecībā uz dzimumiem
un lai noteiktu rīcības
standartus šāda mērķa
īstenošanai.

Veselība

– Ieteikumi ar dzimumu saistītas vardarbības izskausšanai

Iedzīvotāju vidū veikti pētījumi liecina, ka par traumām, kuras gūtas vardarbīgā veidā, vismaz reizi dzīvē ziņo 20–75 % sieviešu, kuras intīmais partneris fiziski aizskar (PVO, 2002). Tomēr vardarbība emocionālās attiecībās nerada fiziskas traumas vien.

Epidemioloģiskie un klīniskie pētījumi parāda, ka tā ir saistīta ar daudzām negatīvām sekām, tostarp ar ginekoloģiskiem traucējumiem, pārtrauktu grūtniecību, kairinātās zarnas sindromu, kuņģa un zarnu trakta traucējumiem un dažādiem hronisku sāpju sindromiem (McCaw et al, 2007).

Tāpat vardarbība emocionālās attiecībās nodara būtiskus psihiskus īstermiņa un ilgtermiņa traucējumus, tostarp depresiju, nemieru, fobijas, posttraumatiskā stresa sindromu, tendenci uz pašnāvību, kā arī alkohola un narkotiku problēmas (Thompson et al, 2003). Depresija un posttraumatiskā stresa sindroms, kas izraisa būtiskas blakusproblēmas, ir visbiežāk konstatētās psihiskās veselības problēmas (Golding, 1999).

Veselības aprūpei ir iespēja savlaicīgi konstatēt intīmā partnera vardarbību. Lai gan cietušās personas atzinīgi vērtē to, ka veselības aprūpes sniedzējs apjautājas par vardarbību ģimenē, ārsti tomēr sistemātiski neizmeklē pacientus, kuri cieš no intīmā partnera vardarbības, tāpēc tā bieži vien netiek identificēta. Vardarbības iespējamības pārbaude nav standartizēta.

Ieteikumi

Veselības aprūpes darbiniekiem, kuri strādā dažādās veselības aprūpes iestādēs, ir jābūt

gataviem sniegt pakalpojumus, ņemot vērā dzimumu līdztiesības aspektus. Šajā sadaļā sniegtie ieteikumi var sekmēt vardarbības novēršanu un efektīvu pārvaldību veselības aprūpes sistēmā.

- Būtu jāievieš tādi instrumenti, ar kuriem var novērtēt apmācību vajadzības, un izvērtēšanas procedūras, lai varētu izprast problēmas, kas saistītas ar veselības aprūpē nodarbināto apmācību, un lai rosinātu pasākumus šo problēmu novēršanai (Papadakaki et al, 2012).
- Turpmākajā plānošanas darbā īpaša uzmanība jāpievērš stažēšanās iespējai darbavietā un nepārtrauktas izglītības programmām, lai tādējādi nodrošinātu, ka šajā jomā tiek izmantotas jaunākās modernās zināšanas un kvalitatīvs profesionālais sniegums (Papadakaki et al, 2013; 2014).
- Ir jāizstrādā profesionāli protokoli vardarbības identificēšanai un pārvaldībai, tādējādi palīdzot veselības aprūpē nodarbinātajiem pieņemt racionālus lēmumus, kuru pamatā ir standarta aprūpes iespējas (Papadakaki et al, 2012; 2013a; 2013b; 2014).
- Ir jāizveido un jāstandartizē pārbaudīti mehānismi, lai sekmīgi piesaistītu lielāko daļu izdzīvojušo. Tāpat šiem mehānismiem

jābūt tulkojamiem dažādās valodās (Papadakaki et al, 2014).

- Medicīniskie ieraksti ir atbilstoši jāglabā un jādokumentē, lai tādā veidā stiprinātu pašreizējo pārvaldību un aprūpes nepārtrauktību (Papadakaki et al, 2012; 2013a; 2014).
- Medicīniskie ieraksti tiesvedībā būtu lietderīgāki upuriem, ja mediķi ievērotu šādus dokumentēšanas principus: mediķis
 - a) nofotografē ievainojumus, kas radušies vai varētu būt radušies intimā partnera vardarbības rezultātā,
 - b) ķermeņa figūrā iezīmē vietu, kur ievainojums konstatēts,
 - c) izceļ pacientes teikto kā tiešo runu, liekot pēdiņās vai izmantojot frāzes „paciente saka” vai „paciente ziņo”,
 - d) izvairās no frāzes „paciente apgalvo”, kas netieši norāda uz šaubām par ticamību pacientes vārdiem,
 - e) ja mediķa novērojumi ir pretrunā ar pacientes teikto, norāda pretrunu iemeslu,
 - f) apraksta personu, kas ir traumējusi pacientī, ieliekot apgalvojumu pēdiņās,

- g) neinterpretē pacientes ziņojumu par vardarbību,
- h) apraksta pacientes uzvedību, norādot, vai viņa raud, trīc vai šķiet satraukta vai laimīga,
- i) pieraksta diennakts laiku, kad pārbaude tiek veikta, un, ja iespējams, norāda, cik ilgs laiks ir pagājis kopš vardarbības akta, izmantojot frāzes „paciente informē” (Isaac & Enos, 2001).

Atbalsta pakalpojumi

– Ieteikumi ar dzimumu saistītās vardarbības izskaušanai

Ievads

Šīs sadaļas mērķi ir, pamatojoties uz projekta WOMPOWER pētījuma rezultātiem:

- nodrošināt cietušajām personām plašākas zināšanas par pieejamo resursu tīklu (informācijas izplatīšana)
- izvirzīt pamatkritērijus, lai izveidotu un sekmētu tādu resursu izmantošanu, kas ir vairāk pielāgoti cietušo personu vajadzībām un īpašajiem apstākļiem.

1. Informācija cietušajām personām

Lai uzlabotu informāciju, kas paredzēta cietušajām personām, ierosinām:

Speciālistiem:

- Sekmēt sakaru tīklu veidošanu gan iestādēs, gan iestāžu starpā, tādējādi nodrošinot ikvienam speciālistam iespēju uzzināt un izmantot katrā atsevišķajā gadījumā visatbilstošākos resursus.
- Izstrādāt resursu plānu, ko varētu izmantot, lai palīdzētu risināt cietušo personu iespējamās vajadzības un gūt informāciju par ikvienu vajadzību, kas šīm personām varētu rasties.
- Sagatavot informāciju cietušajiem skaidrā un saprotamā valodā, nelietojot daudz tehnisku terminu.

2. Speciālie pakalpojumi

Sekmēt īpašu atbalsta iestāžu izveidi, kas strādātu ar dzimumu saistītās vardarbības jomā; iesaistītajiem speciālistiem ir jāzina un jāsaprot īpašas cietušo vai potenciāli cietušo vajadzības, kā arī jānodrošina viņām atbalsts.

3. Specializācija

Ikvienas jomas speciālistiem (tiesnešiem, prokuroriem, policistiem, sociālajiem darbiniekiem u.c.) ir jābūt atbilstoši apmācītiem, lai zinātu, kā rīkoties attiecīgajā lietā, kā atpazīt vardarbību, apmierināt cietušo iespējamās vajadzības un atrisināt viņu problēmas. Tāpēc ir jāveicina to speciālistu apmācība un specializācija, kuri ikvienā procesa posmā palīdz cietušajām personām.

4. Valsts atbalsts un subsīdijas

Iestādēm, kuras nodrošina atbalstu un veicina ar dzimumu saistītās vardarbības upuru atgriešanos sabiedrībā, vajadzētu paredzēt valsts atbalstu un subsīdijas, jo cietušo personu finansiālā neatkarība ir ļoti būtisks aspekts, lai viņas izkļūtu no vardarbības cikla un izveidotu jaunu dzīvi bez varmākas klātbūtnes.

5. Terapija nepilngadīgiem upuriem

Par upuriem uzskatāmi arī nepilngadīgie, kuri ir piedzīvojuši vardarbību ģimenē, un atbalsta dienestiem būtu jānodrošina attiecīga palīdzība, novērtējot piedzīvotā iespējamo ietekmi uz nepilngadīgo vēlāko dzīvi un novēršot lomu pārņemšanu un vardarbības ieviešanu savās romantiskajās attiecībās. Ir jāievieš pieejamas un ātras procedūras, īpaši gadījumos, kad tiek pieprasīts tuvošanās aizliegums nepilngadīgajiem.

Pētniecība

– Ieteikumi ar dzimumu saistītas vardarbības izskaušanai

Visā pasaulē daudzas valsts un nevalstiskās organizācijas, kā arī izglītības iestādes ir veikušas pētījumus ar dzimumu saistītas vardarbības jomā, tomēr dati bieži vien nav visaptveroši, konsekventi vai izmantojami.

Joprojām pastāv būtiskas nepilnības pētniecībā. Būtu sistemātiski jāveicina tādas pētniecības programmas izveide, kurā tiktu novērstas nepilnības un kurā, pamatojoties uz pašreiz apkopotajiem datiem un pētījumiem, tiktu identificēta un apkopota paraugprakse, dati un pētījumi, tostarp mazāki kopienas līmenī veikti pētījumi (*Elsberg, 2001*).

Ieteikumi

Izvirzīto mērķi varētu sasniegt, īstenojot šādus ieteikumus:

- Ir jāizveido izmaksu ziņā lietderīgas un savlaicīgas uzraudzības sistēmas, izmantojot konsekventas definīcijas un vienotas pētījumu metodes. Šādas sistēmas palīdzēs politikas veidotājiem, jo nodrošinās informāciju, kas nepieciešama profilaktisko pasākumu pilnveidošanai vietējā vai valsts līmenī (*PVO, 2002*).
- Akadēmiskās iestādes, kā arī sociālās labklājības un veselības aprūpes dienesti ir vispiemērotākās procesā iesaistītās puses, kuras laika gaitā varētu palīdzēt izstrādāt galvenos ar dzimumu vardarbību saistītos rādītājus uzņēmējvalsts līmeņa sistēmās.
- Ir jāizveido spēcīga datu sistēma ģimenes vardarbības uzraudzīšanai un izvērtēšanai, jo tikai tā varēs izprast tendences, kā arī uzraudzīt un novērtēt profilakses un ieviešanas programmu efektivitāti. Ir

nepārtraukti jāapkopo un jāuzrauga dati, un ir jāizmanto citi datu avoti vietējā un valsts līmenī tālākas izpētes veikšanai, lai noskaidrotu, kā izstrādāt un izvērtēt stratēģijas efektīvai pirmā vardarbības gadījuma novēršanai ģimenē.

- Pētījumi demogrāfijas un veselības jomā, kā arī citi pētījumi par veselību būtu jāizstrādā, lai novērstu ar dzimumu saistītu vardarbību, piemēram, būtu jāintegrē ar neaizsargātību saistītie rādītāji vai tie, kas raksturo apdraudētās sabiedrības grupas (*PVO, 2005*).
- Šajā pētījumā galvenā uzmanība jāpievērš sociālo un ekonomisko apstākļu nepilnībām (piemēram, nabadzībai, seksismam un citiem diskriminācijas veidiem un sociālajai atstumtībai), kas palielina nozieguma izdarīšanas un viktimizācijas risku. Šis darbs jāpapildina ar pasākumiem to stratēģiju uzraudzībai, kuras pētnieki izmanto, lai identificētu un rūpīgi novērtētu šīs pieejas, kā arī dokumentētu to vērtību (*CDS, 2011*).
- Lai sekmētu precīzu, konsekventu, koordinētu un salīdzināmu datu ieguvu, aģentūrām/dienestiem vajadzētu uzlabot savas datu apkopošanas metodes, cenšoties saskaņot kritērijus un attiecīgā gadījumā izmantojot vienotas pamatnostādnes (*USAID, 2012*).

Secinājumi

– Ieteikumi ar dzimumu saistītas vardarbības izskaušanai

Ar dzimumu saistītas vardarbības novēršana un tās risku pārvaldība Eiropā ir ļoti būtisks jautājums, kas ir jāatrisina, dažādās jomās īstenojot koordinētu rīcību. Lai varētu atbilstoši reaģēt, ir aktīvi jāveicina jaunu normu noteikšana. Primāri indivīdu savstarpējā vardarbība būtu jāmazina, ieviešot skolās izglītību, kur tiek ņemts vērā dzimumu līdztiesības aspekts, kā arī veicinot dzimumu līdztiesību gan skolās, gan ārpus skolas un nodrošinot vispusīgu dzimumizglītību un veselības mācību. Tāpat svarīgi izglītēt speciālistus, lai viņi varētu reaģēt uz cietušo personu vajadzībām un objektīvi sniegt atbalstu. Ir jāuzlabo arī tiesību akti vardarbības ģimenē jomā, nodrošinot atbilstošu palīdzību cietušajām personām. Lai varētu

uzraudzīt problēmu un izvērtēt profilakses un iejaukšanās pasākumu efektivitāti, ir jānostiprina zināšanu bāze ar dzimumu saistītas vardarbības jomā, valsts līmenī veicot pētījumus un ieviešot uzraudzības sistēmas. Latvijas un Eiropas mērogā ir jānodrošina saskaņota un salīdzināma sistēma, kurā apkopot datus par faktiskajiem ar dzimumu saistītas vardarbības apmēriem. Tāpat ir nepieciešams starpdisciplinārs un starpvalstu dialogs – tas būtu jāveicina, mēģinot īstenot vienotu Eiropas rīcību šīs dominējošās problēmas novēršanai. Visbeidzot, ir ļoti svarīgi uzsvērt, ka izmaiņas likumdošanā un politikā var dot pozitīvas sekas tikai tad, ja tās papildina ar izmaiņām kultūrā. Šajā ziņā savu ieguldījumu var sniegt ikviens Latvijas iedzīvotājs.

— Visbeidzot, ir ļoti svarīgi uzsvērt, ka izmaiņas likumdošanā un politikā var dot pozitīvas sekas tikai tad, ja tās papildina ar izmaiņām kultūrā. Šajā ziņā savu ieguldījumu var sniegt ikviens Latvijas iedzīvotājs.

Izmantotā literatūra

Fanslow, J.L., Norton, R.N. (1998) *Spinola Indicators of assault-related injuries among women presenting to the emergency department*. *Ann Emerg Med* 32: 341–348.

Thompson, M., Saltzman, L., Johnson, H. (2003) *A comparison of risk factors for intimate partner violence-related injury across two national surveys on violence against women*. *Violence against Women*, 9: 438–457.

Pasaules Veselības organizācijas (PVO) ziņojums par vardarbību un veselību pasaulē (2002), Pasaules Veselības organizācija, Ženēva.

McCaw, B., Golding, J.M., Farley, M., et al (2007) *Domestic violence and abuse, health status, and social functioning*. *Women Health*, 45: 1–23.

Ellsberg, M., Heise, L., Peña, R., et al (2001) *Researching domestic violence against women: Methodological and ethical considerations*. *Stud Fam Planning*, 32: 1–16.

Isaac, N.E., Enos, V.P. (2001) *Documenting Domestic Violence: How Health Care Providers Can Help Victims*. National Institute of Justice Research in Brief. 2001:1–5.

Ieteikumi likumdošanā (2012. gada oktobris), projekts „HERA”, Daphne III, pieejams tīmekļa vietnē:

<http://www.heraproject.eu/adaptingsystem/intercambio/descargas/en/descargables/LEGISLATIVE%20RECOMMENDATIONS%20GLOBAL2.pdf> (skatīts 2014. gada 20. aprīlī)

Paraugprakses rokasgrāmata attiecībā uz policijas iejaukšanos ar dzimumu saistītas vardarbības gadījumā (2012. gada oktobris), projekts „HERA”, Daphne III, pieejams tīmekļa vietnē:

<http://www.heraproject.eu/adaptingsystem/intercambio/descargas/en/descargables/POLICE%20INTERVENTION%20GENDER%20VIOLENCE.pdf> (skatīts 2014. gada 20. aprīlī)

Macfarlane, A., O'Donnell, C., Mair, F., O'Reilly-de Brún, M., de Brún, T., et al (2012) *Research into implementation strategies to support patients of different origins and language background in a variety of European primary care settings (RESTORE): study protocol*. *Implementation Science* 20; 7(1):111.

Golding, J.M. (1999) *Intimate partner violence as a risk factor for mental disorders: a meta-analysis*. *J Fam Viol*; 14:99–132.

Campbell, J.C., Soeken, K. (1999) *Women's responses to battering over time: an analysis of change*. *J Interpers Viol* 14: 21–40.

WHO (2005). *1st consultation of the high level advisory panel on health statistics report*, Geneva

Stevens, L. (2007) *Screening for Sexual Violence: Gaps in Research and Recommendations for Change*, available on line at http://www.varw.net.org/research/summary.php?doc_id=1191&find_type=web_desc_AR

Papadakaki, M., Tzamalouka, G., Chatzifotiou, S., Chliaoutakis, J. *Seeking for risk factors of intimate partner violence (IPV) in a Greek national sample: the role of self-esteem*. *Journal of Interpersonal Violence*. 2009, 24(5): 732–750.

Papadakaki, M., Prokopiadou, D., Petridou, E., Kogevas, M., Lionis, C. (2012) *Defining physicians' readiness to screen and manage intimate partner violence in Greek primary care settings, Evaluation and the Health Professions* 35(2):199-220.

Papadakaki, M., Kastrinaki, E., Drakaki, R., Chliaoutakis, J. (2013a) *Managing Intimate Partner Violence at the Social Services Department of a Greek University hospital*. Journal of Social Work doi: 10.1177/1468017311435445.

Papadakaki, M., Petridou, E., Kogevas, M., Lionis, C. (2013b) *Measuring the effectiveness of an intensive IPV training program offered to Greek general practitioners and residents of general practice*. BMC Medical Education 28; 13:46.doi: 10.1186/1472-6920-13-46.

Papadakaki, M., Petridou, E., Petelos, E., Germeni, E., Kogevas, M., Lionis, C. (2014) *Management of Victimized Patients in Greek Primary Care Settings: A Pilot Study*. Journal of Family Violence (DOI) 10.1007/s10896-014-9596-3

Publikācija sagatavota ar Eiropas Komisijas programmas DAPHNE III finansiālo atbalstu.
Par publikācijas saturu atbild tās autori, un publikācija neatspoguļo Eiropas Komisijas viedokli.